

Közzététel: 2022. augusztus 24.

A tanulmány címe:

A Statisztikai Szemle 1949 és 1989 között megjelent cikkek főbb jellemzői

Szerző:

LAKATOS MIKLÓS,

a Statisztikai Szemle nyugalmazott főszerkesztője

E-mail: drakatosmiklos@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.20311/stat2022.8.hu0721>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) *Statisztikai Szemle* c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

1. A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
2. A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átdadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
3. A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
4. A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, haszonszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Szt. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
5. A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
6. A 3. a)–c) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:
„*Forrás: Statisztikai Szemle* c. folyóirat 100. évfolyam 8. számában megjelent, **Lakatos Miklós** által írt, **A Statisztikai Szemle 1949 és 1989 között megjelent cikkek főbb jellemzői** című tanulmány (link csatolása)”
7. A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem feltétlenül esnek egybe a KSH vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

Lakatos Miklós

A Statisztikai Szemlében 1949 és 1989 között megjelent cikkek főbb jellemzői

Main characteristics of articles published in the Hungarian Statistical Review between 1949 and 1989

Lakatos Miklós, a Statisztikai Szemle nyugalmazott főszerkesztője. E-mail: drlakatosmiklos@gmail.com

A tanulmány a Statisztikai Szemle 1949 és 1989 között megjelent cikkeinek főbb jellemzőit, kategóriánkénti összetételét mutatja be, értékelve egy-egy időszak jellegzetességeit, a cikkek közlésének körülményeit. A dolgozat a cikkeket öt-, illetve tízéves időtávban összevontan, fő- és alkategóriánként csoportosítva, statisztikai adatok segítségével is elemzi. A tanulmány ismerteti a Statisztikai Szemlének a korszakra jellemző rovatfelépítését, a szerkesztőség munkáját és a folyóirat összeállításának főbb szerkesztési elveit.

Tárgyszó: statisztikatörténet, Statisztikai Szemle, sajtótörténet

The paper presents the main characteristics of the articles of the Statisztikai Szemle published between 1949 and 1989, their composition as categories, evaluating the characteristics of each period and the circumstances of their publication. The paper also analyses the articles in five and ten-year periods, grouped by main and subcategories, using statistical data. The paper describes the structure of the periodical's columns, the work of the editorial staff and the main editorial principles of the journal.

Keyword: history of statistics, Hungarian Statistical Review, history of press

A II. világháború után, egy rövid átmeneti időszakot követően a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) tevékenysége a korábbi évtizedekhez képest gyökeresen átalakult. A pártállam kialakulása indukálta politikai változások következtében 1948-ban Péter (Pikler) György elnökké történő kinevezésével alapvető változások következtek be a KSH működésében és személyi összetételében. A személyi állomány – az államigazgatás más szerveihez hasonlóan – szinte teljesen kicserélődött. Ezek a változások a Statisztikai Szemlét is érintették, amelynek feladatát, szerkesztési elveit újrafogalmazták, és a cikkek tartalma is alapvetően

megváltozott. A KSH elnöke – immár a folyóirat szerkesztőjeként – a Statisztikai Szemle 1949. évi 1. számában programadó írást jelentetett meg, amelyben a Szemle legfontosabb feladatának a tervgazdaság eredményeinek statisztika segítségével történő bemutatását jelölte meg. Kiemelte, hogy a folyóiratot a gazdasági kérdések, a termelés területén dolgozók számára hozzáférhetővé és nélkülözhetetlen segédeszközzé kell tenni, segítve a gyakorlati statisztikai munkát, és felszólított arra, hogy a statisztika fogalmainak tisztázásával a Statisztikai Szemle vegyen részt a tervgazdasági célok megvalósításában (*Péter [Pikler], 1949*).

A hivatal korabeli vezetése a koncepció alapján a Statisztikai Szemlén kívül több szakfolyóiratot is indított, amelyek fő feladatává a tervgazdaság gyakorlati kérdéseinek a statisztika eszközeivel történő bemutatását tették. Ennek megfelelően a KSH 1950 és 1953 között három tájékoztató, szinte közlönyszerű szakfolyóirat szerkesztését és kiadását valósította meg, név szerint Közlekedéssziszttikai Értesítő, Belkereskedelmi Statisztikai Értesítő, Mezőgazdasági Statisztika. Ezek a gyakorlati statisztikai munkát támogató szakstatisztikai értesítők csak rövid ideig, 1953-ig működtek, ellentétben az 1951-ben elindított Iparstatisztikai Értesítővel, amely az egész tárgyalt korszakban – 1956-ban nevet változtatva, onnantól Ipari és Építőipari Statisztikai Értesítőként, az 1957-es évet kihagyva – megjelent. Hasonló pályát futott be a szintén 1951-ben indított Statisztikai Értesítő, amelynek feladata az volt, hogy a területi statisztikai munka gyakorlati kérdéseiről tájékoztassa a hivatal 1952-ben megalakult fővárosi, megyei igazgatóságainak és felügyelőségeinek dolgozóit, a tanácsok és egyéb szervek munkatársait. (A folyóirat elnevezése időközben többször változott, utalva a szerkesztési elvek módosulására: 1957 és 1967 között Megyei és Városi Statisztikai Értesítő; 1968 és 1987 között, majd több évnnyi szünet után, 1998-tól Területi Statisztika). A témához tartozik, hogy 1958-tól megjelent a Demográfia elnevezésű folyóirat, amely formailag az MTA Demográfiai Bizottságának és a KSH Népeségtudományi Kutatóintézetének a lapja, de sok szállal kötődött és kötődik ma is a KSH-hoz (*Lakatos, 2007*). A tárgyalt korszakban a KSH-nak vezető szerepe volt a számítástechnika hazai fejlesztésében, alkalmazásának elterjesztésében, és ez a feladatkör abban is megnyilvánult, hogy a szakmai közvélemény hiteles tájékoztatása érdekében a hivatal 1966 és 1990 között Információ–Elektronika, valamint 1970 és 1986 között Számítástechnika címmel folyóiratot adott ki (*Statisztikai Szemle, 1966*).

A Statisztikai Szemle mindenkor szerkesztőinek figyelembe kellett venniük, hogy a KSH különböző folyóiratokat adott/ad ki, így a hivatalon belüli és kívüli szerzőknek már nemcsak a Szemlében volt lehetőségük írásuk közlésére, hanem a fentebb említett folyóiratok is rendelkezésükre álltak. E különböző tematikájú folyóiratok megjelenése a Statisztikai Szemlében közölt cikkek tartamát is befolyásolta, például területi statisztikával kapcsolatos cikkeket onnantól fogva csak ritkán jelentetett meg a folyóirat (*Lakatos, 2008*).

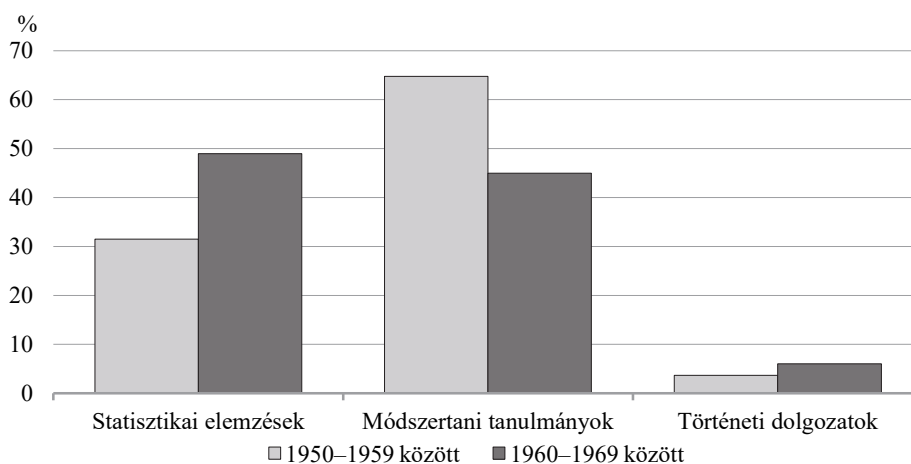
1. Az 1949 és 1969 közötti időszak

A Statisztikai Szemlében megjelent cikkek tartalmi elemzése csak a publikált írások egy részére terjed ki, főleg azokra, amelyek célja egy-egy társadalmi-gazdasági jelenség igényes elemzése és a statisztikai módszerek sokoldalú bemutatása. Ennek megfelelően a megjelent cikkeket statisztikai elemzések, módszertani tanulmányok és történeti dolgozatok fő kategóriáinként, és ezen belül különböző alkategóriáinként csoportosítottam. (Így például nem tartoznak e körbe a Szemle, valamint a Statisztikai Irodalmi Figyelő rovatokban közölt írások.) A kategorizálást 1962-től megkönnyítette az a szerkesztői döntés, hogy a Szemlében megjelent írásokat Statisztikai elemzések, Módszertani tanulmányok és 1965-től Történeti dolgozatok című rovatokba rendezték. 1949 és 1961 között e cikkek fentebb említett tagolása még nem történt meg, ezért a kategorizálást utólag kellett elvégezni. E munkához nagy segítséget jelentett, hogy 2009-től a Statisztikai Szemle cikkei online elérhetők, a megjelent írások az első számtól kezdve olvashatók, csoportosíthatók, letölthetők és nyomtathatók. (*Hunyadi–Vissi Lakatos, 2012*). Tekintettel a vizsgált időszak jelentős, 40 évnyi időtávjára, a cikkeket öt-, illetve tízéves időszakokra összevonva vizsgálom, eseteként kiemelve egy-egy év jellegzetességeit.

1. ábra

A Statisztikai Szemlében megjelent cikkek fő kategóriái 1950–1959, illetve 1960–1969 között

Main categories of articles published in the Hungarian Statistical Review between 1950 and 1959 as well as 1960 and 1969

A tárgyalt két évtizedben megjelent cikkek fő kategóriánkénti megoszlása jelentősen eltért egymástól. (Az 1949-es év csonka volt a tekintetben, hogy az 1–5. hónap összevont számban jelent meg, ezért ezt az évet a statisztikai összesítésben nem vizsgálom). Az 1950-es években főleg a módszertani jellegű cikkek domináltak, a történeti dolgozatok kevésbé, és a statisztikai elemzések is csak közel 32%-ot tettek ki. Az 1960-as évekre megváltoztak a fő kategóriánkénti arányok: a cikkek közel fele a statisztikai elemzések közé tartozott, és jelentősen emelkedett a történeti dolgozatok hányada. Mint látni fogjuk, az e két évtized alatt megjelent cikkek az egyes fő kategóriákon belül tartalmuk szerint is jelentős változáson estek át.

1. táblázat

A Statisztikai Szemlében 1950–1969 között megjelent cikkek főbb jellemzői

Main characteristics of articles published in the Hungarian Statistical Review between 1950 and 1969

	(%)					
Megnevezés	1950–1954	1955–1959	1950–1959	1960–1964	1965–1969	1960–1969
I. Statisztikai elemzés						
1. Gazdaságstatisztika						
a) Általános	6,8	8,6	7,5	12,3	8,9	10,5
b) Ipar, építőipar	1,2	18,7	7,8	12,6	13,8	13,2
c) Mezőgazdaság	1,5	11,5	5,3	9,6	11,2	10,5
d) Szolgáltatás és egyéb	3,9	7,2	5,2	9,6	3,8	6,4
Együtt	13,4	46,0	25,8	44,1	37,7	40,6
2. Népesedés- és társadalomstatisztika						
a) Népesedésszatisztika	3,2	6,7	4,6	4,2	6,4	5,4
b) Társadalomstatisztika	0,6	1,9	1,1	2,7	3,2	3,0
Együtt	3,9	8,6	5,7	6,9	9,6	8,4
Statisztikai elemzés összesen	17,2	54,6	31,5	51,0	47,3	49,0
II. Módszertani tanulmányok						
1. Általános módszertan	34,4	24,4	30,6	24,5	24,9	24,6
2. Szakmódszertan	45,1	16,7	34,2	21,5	19,5	20,4
Módszertani tanulmányok összesen	79,5	41,1	64,8	46,0	44,4	45,0
III. Történeti dolgozatok						
Összesen	3,3	4,3	3,7	3,0	8,3	6,0
Mindösszesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Cikkek száma, darab	337	209	546	261	313	574

1.1. Az 1950–1959 közötti évek

Az 1950 és 1954 közötti cikkek tartalmát az is alakította, hogy a KSH elsőrendű feladatává vált a gazdasági tervek végrehajtásának folyamatos, teljes körű és névre szóló ellenőrzése, a következő évekre vonatkozó tervek és a lezárult tervidőszakok teljesítésének számbavétele. A statisztikai megfigyelésekben is nagymértékű eltolódás következett be a gazdaságstatisztika javára és a társadalomstatisztika rovására (*KSH, 1991*). Ebben az időben a statisztikai módszertan is a tervezés igényeihez igazodott, sorra jelentek meg konkrét vállalati adatfelvételekhez köthető módszertani útmutatók, agitatív jellegű, egy-két oldalas írások. A sokoldalú és tartalmas statisztikai elemzések lehetőségeit behatárolta az is, hogy a KSH nyilvános publikációs tevékenysége a minimálisra csökkent, még a statisztikai évkönyvek is titkos minősítéssel jelenhettek meg, így számadatok hiányában az egyes gazdasági-társadalmi jelenségek átfogó bemutatása ebből a szempontból is korlátokba ütközött. A Statisztikai Szemle szerkesztőségének azzal is szembesülnie kellett, hogy a politikai változások következtében a potenciális szerzők többségét adó KSH-ból 1948 és 1949 között a munkatársi közösség jelentős részét eltávolították, így sok jeles szakember esett áldozatul politikai indíttatású tisztogatásoknak. A KSH-ba került, többnyire fiatalabb korosztályok képviselőinek pedig még időre volt szükségük ahhoz, hogy olyan szakemberekké váljanak, ami alkalmassá teszi őket a Statisztikai Szemlében történő publikálásra. További jellegzetessége volt e néhány évnek, hogy gyakori volt a szovjet szerzők cikkeinek magyarra fordított változatának közlése, a szovjet példákat bemutató írások megjelentetése. (Például az 1950. évfolyam első 20 szerzője között 9 szovjet szerzőt találunk, ugyanakkor gyors változásra utal az, hogy az 1954. évfolyam esetében már nem volt szovjet szerző ebben a körben.)

A Statisztikai Szemlében megjelent cikkek sokoldalúbb elemzésének biztosítása céljából a főbb kategóriákon belül további alkategóriaként a statisztikai elemzéseket gazdaság-, illetve népesedés- és társadalomstatisztikára választottam szét, a gazdaságstatisztikai cikkek tartalmát pedig megkülönböztettem aszerint, hogy általános jelleggel szólnak-e a gazdaságstatisztikáról, vagy valamelyik fő nemzetgazdasági ág témakörébe sorolhatók be (ipar, építőipar, mezőgazdaság, szolgáltatás és egyéb). A módszertanon belül megkülönböztettem azokat az írásokat, amelyek általános statisztikai módszertani területtel, illetve egyes szakstatisztikák módszertanával foglalkoztak. A vizsgált ötéves időszakon belül igen alacsony volt a statisztikai elemzések aránya, ezen belül is főleg az általános jellegű, a gazdasági tervezéssel kapcsolatos KSH-dokumentumok jelentek meg (*Statisztikai Szemle, 1951/a*). A kisszámú népesedés- és társadalomstatisztikai tartalommal bíró cikkek döntő többsége népesedési témákkal foglalkozott. Az általános módszertanon belül jelentek meg olyan írások, amelyek például a

statisztikai fegyelem betartására, a bürokrácia csökkentésére buzdítottak (*Péter [Pikler], 1951; Zala, 1954*), továbbá egy-egy szocialista ország statisztikai rendszerét mutatták be, ezen belül főleg a szovjet tapasztalatokat közvetítették, illetve nagyszámú cikk foglalkozott a statisztikák szervezési, szervezeti kérdéseivel. Ebben a korszakban általános matematikai statisztikával kapcsolatos írások csak a legritkább esetben jelentek meg, a szakstatisztikai cikkek jelentős része pedig konkrét, főleg ipari, építőipari vállalati adatfelvételek különböző módszertani problémáit tárgyalta (*Bács, 1951*).

A Statisztikai Szemle szerkesztősége 1951 szeptemberében értekezletet tartott, amelyre meghívta a Szemle olvasóit, munkatársait, a vállalati és a minisztériumi statisztikusokat. A megbeszélés összefoglalója meg is jelent (*Statisztikai Szemle, 1951/b*), és eredményeiről a szerkesztőség tájékoztatta a KSH kollégiumát is (*KSH Könyvtár, 1951*). Mindkét dokumentum megerősíti az addigi irányvonalat, sőt a szerkesztőség jelezte, hogy még több, a vállalatokkal kapcsolatos, illetve a statisztikai fegyelemmel és szervezettséggel foglalkozó cikket szeretne közölni. Továbbá folytatni kívánta a szovjet statisztika elméletét és gyakorlatát ismertető írások közzétételét, miközben új elemként merült fel, hogy a statisztika oktatásával foglalkozó cikkeket is gyakrabban kell közölni. Átnézve a Statisztikai Szemle 1952–1954 közötti évfolyamának lapszámainak megállapítható, hogy ezek az elképzelések többé-kevésbé teljesültek.

1954-ben azonban Huszár Istvánnak, a KSH későbbi elnökének, a pártközpont akkori statisztikai referensének tollából olyan cikk jelent meg, amely hiányolta a folyóirat közlési gyakorlatából a sokrétű, átfogó statisztikai elemzések és módszertani tanulmányok közzétételét. Huszár István a Szemle addigi közlési gyakorlatának enyhe kritikája után javaslatokat tett a cikkek tartalmának megváltoztatására. Véleménye szerint az ipar és az építőipar helyzetét tárgyaló tanulmányok mellett több, a mezőgazdasággal, az oktatással, a szociális, kulturális statisztikával és demográfiával kapcsolatos írást kellene közölni. *Huszár (1954)* azt is kritikaként fogalmazta meg, hogy a Szemle alapvető módszertani cikkeket, matematikai statisztikával foglalkozó írásokat a jelentőségükhöz viszonyítva kevésbé jelentet meg, illetve a folyóirat nem vesz részt a nemzetijövedelem-, a reálbér-, illetve reáljövedelem-számítás terén lévő problémák megoldásában. Ez a vélemény már minden bizonnyal az 1953-ban kezdődő politikai, gazdasági és egyéb reformgondolkodást tükrözte, amely újra a Statisztikai Szemle alapításkor kinyilvánított szerepét látta jónak feleleveníteni. Itt kell megjegyezni, hogy Péter György is képviselője lett ezen irányzatnak, így nyilvánvaló, hogy nélküle nem valósult volna meg az irányváltás (*Lakatos, 2008*). A Statisztikai Szemlében megjelenő cikkek tartalmára jelentős hatást gyakorolt, hogy 1956 után megváltozott a KSH tájékoztatási politikája, az adatközlések és kiadványok nagy többségének titkosítását feloldották, így lehetőség volt a megjelent adatok sokoldalú

elemzésére is. A korábbi folyamatok nyilvános értékelését segítette az is, hogy a *KSH (1957)* külön kiadványban összegyűjtötte és nyilvánosságra hozta az addig titkosított legfontosabb tájékoztatókat, közleményeket.

Mindezek a változások jól nyomon követhetők a Statisztikai Szemle 1955 és 1959 között megjelenő cikkeinek tartalmában, struktúrájában. A Szemlében megjelenő cikkek fő kategóriánkénti megoszlása jelentősen megváltozott, a statisztikai elemzések aránya a korábbi periódushoz képest 17%-ról 55%-ra nőtt, a módszertani jellegű írások hányada 80%-ról 41%-ra csökkent. A történeti dolgozatok alacsony arányú megjelenése viszont érdemben nem változott. A Statisztikai Szemlében megjelenő írások tartalmában is megfigyelhető változás: az 1950-es évek közepétől már igényként jelentkezett, hogy a statisztika a gazdasági és társadalmi fejlődés folyamatát, összefüggéseit a maguk objektív valóságában mutassa meg (*KSH, 1991*). Innentől kezdve a statisztikai elemzések között, az ipari, építőipari jellegű cikkek mellett több, mezőgazdasággal foglalkozó írás jelent meg (*Farkasné, 1956*), és viszonylag jelentős volt a kereskedelmi forgalommal, fogyasztással foglalkozó írások száma (*Fenyő, 1959; Zafir, 1957*), ugyanakkor a kultúrával, oktatással és történeti témával kapcsolatos cikkek továbbra is a kíváncsnál kisebb számban és arányban láttak napvilágot. (Ezzel kapcsolatban meg kell említeni, hogy az 1953-ban indult Szemle című rovatban esetenként megjelentek e témakörbe tartozó rövid lélegzetű, figyelemfelkeltő írások, azonban – mint említettem – ezek az elemzett cikkek köréből kimaradtak.) A módszertani cikkek között már szerepeltek az általános statisztikai matematikai módszereket bemutató tanulmányok (*Párniczky, 1956; Köves, 1956*), és egy-egy szakágazat módszertanához köthető cikkek (*Murányi, 1956, Román, 1958*). Ezenkívül új és korábban érzékeny témaként kezelt szakmódszertani cikkeket is közölt a Statisztikai Szemle, ebbe a körbe tartozott az életszínvonal méréséhez nélkülözhetetlen árárindexszámítások témája (*Árvay, 1956*).

A tárgyalt tízéves periódust értékelte Rédei Jenő, az akkori KSH egyik meghatározó személyisége, 1954 és 1959 évek között a Statisztikai Szemle felelős szerkesztője (*Rédei, 1959*). Rövid írásában már pozitívként említi a szerző, hogy egyre több igényes tudományos, módszertani cikk jelenik meg a Szemlében, és áttekintést ad az 1949-et követő évek gyakorlatáról. Szól arról a szerinte helyes tendenciáról, hogy a Szemle elsősorban a hazai statisztikai kérdésekről ad hírt, és a kezdeti években elszaporodott szovjet cikkek fordításait egyre inkább felváltják a magyar gazdasági és társadalmi élettel foglalkozó tanulmányok, elméleti jellegű írások, módszertani munkák.

E tíz év alatt a cikkek döntő többségét a KSH munkatársai írták. A Statisztikai Szemle 2009-ben indult online verziója lehetőséget ad arra, hogy egy-egy korszak névvel jelzett szerzőinek listáját is áttekintsük, amiből látszik, hogy a 10 legtöbbet publikáló szerző mindegyike a KSH munkatársai közül került ki.

A legtöbbet publikáló 5 szerző közé tartozott Hajpál Gyula (25), Román Zoltán (21), Kenessey Zoltán (20, aki 1959–1967 között a Statisztikai Szemle felelős szerkesztője volt), Neményi Vilmos (17) és Bács György (17). Ebben a korszakban a Statisztikai Szemlében külföldi, főleg szovjet szerzők írásai többnyire 1950 és 1956 között jelentek meg.

1.2. Az 1960 és 1969 közötti évek

Az 1956 után megkezdődött változások nyomán a statisztikával szemben támasztott igények gyors ütemben növekedtek, ami a cikkek strukturális összetételében és tartalmában is megmutatkozott. Jelentősen megnőtt a statisztikai elemzések aránya, kiegyenlítettebbé vált a különböző gazdasági ágakhoz köthető írások hányada, egyre több és alaposabb, tudományos vizsgálatokon alapuló társadalmi-gazdasági tematikájú tanulmány közlésére került sor. Ebben az időszakban gyakoribbá vált a tudományos megalapozottságú, matematikai-statisztikai módszertani írások közzététele is. A megjelent dolgozatok tartalmában egyre jobban tetten érhető a történeti szemléletmód szerepe – vagy úgy, hogy egy adott témában a jelen viszonyok megértése céljából hosszú idősorban elemzik a történeti fejlődés ívét, vagy maguk a cikkek egy korábbi korszak statisztikai adatokon alapuló társadalmi-gazdasági viszonyait mutatják be.

A Statisztikai Szemle publikációs gyakorlatára jelentős hatással volt, hogy 1959-ben megalakult a Magyar Közgazdasági Társaság Statisztikai Szakosztálya. A szakosztályon belül különböző szakcsoportok alakultak, amelyek közül megemlíthető az 1963-ban létrejött Statisztikatörténeti Szakcsoport, amelynek munkájában alapvető szerepet vállalt Gyulay Ferenc, a Statisztikai Szemle szerkesztője, főszerkesztője. A Statisztikai Szemle Történeti dolgozatok rovatában számos, a szakcsoport ülésein elhangzott előadás szerepelt, de a Statisztikai Szakosztály egyéb rendezvényeinek előadásait is jelentős számban közölte a Statisztikai Szemle. Például a Statisztikai Szakosztály megalakulásának tízéves jubileumi üléséről szóló összefoglaló szerint 1960 és 1969 között a szakosztály 104 különböző rendezvényt szervezett, amelyeken 359 tudományos előadás hangzott el. A megvitatott 359 előadásból 181 tanulmány került nyilvánosságra, jó részét a Statisztikai Szemle közölte (*Statisztikai Szemle, 1970*).

A Statisztikai Szemle szerkesztősége ebben az időszakban kezdte el az 1922 és 1949 közötti időszak után újra a tematikus számok összeállítását, aminek célja egy-egy téma több cikkben történő bemutatása volt. Ennek megfelelően például a Statisztikai Szemle 1957. évi 10. és 1967. évi 11. számában a szovjet statisztikával kapcsolatos cikkek jelentek meg. De tematikus számba rendezték az I. Statisztikai Tudományos Konferencia (1961. évi 8–9.), az ENSZ statisztikai szemi-

náriuma (1964. évi 2.), a FAO szemináriuma (1967. évi 7.) és a KSH centenáriumi ünnepségének (1967. évi 8–9.) anyagait is (*KSH Könyvtár, 1968*). A Statisztikai Szemlében megjelent cikkek tartalmára is nagy hatással volt a KSH és a Magyar Tudományos Akadémia által közösen megtartott I. Statisztikai Tudományos Konferencia, amelynek előadásai szorgalmazták új, modern statisztikai módszerek (például reprezentatív statisztikai eljárások) elterjesztését, a gazdasági és társadalmi viszonyok sokoldalú vizsgálatát (például az életszínvonal mérését, a társadalmi rétegződés kutatását). Ezen a tanácskozáson Péter György is tartott előadást az új statisztikai módszerekről, és arról, hogy az egyes gazdasági ágazatokban milyen új témákkal kellene foglalkozni (*Péter, 1961*). E témák közé tartozik például az ágazati kapcsolatok mérlegének, a nemzeti jövedelemnek, a munkaerő-gazdálkodásnak a vizsgálata, a nemzetközi összehasonlítások iránti igény kielégítése, a matematikai-statisztikai módszertan hatékony felhasználása. A KSH elnökének e cikkben történő iránymutatása mind a KSH munkájában, mind a Statisztikai Szemle cikkeinek tartalmában is fokozatosan érvényesült.

Az 1960 és 1964 közötti években több figyelem terelődött a mezőgazdasági kérdésekre. Cikkek foglalkoztak például a mezőgazdasági termés vizsgálatával, a takarmánynövények vetésterületének optimalizálásával, a háztáji gazdaságok, a gyümölcsstermesztés, a baromfi-, a juh- és a szarvasmarha-tenyésztés helyzetével, a mezőgazdasági ágazat rendszerével. Ezek az elemzések már a statisztikai adatok több szempontú vizsgálatával készültek, jó példa erre az a tanulmány, amely a mezőgazdasági termelés több évtizedes, 1929 és 1958 közötti alakulását vizsgálja (*Szikszainé, 1961*). A szolgáltatással kapcsolatos cikkek a bel- és a külkereskedelemmel, a közlekedéssel, a tartós fogyasztási cikkek iránti kereslettel foglalkoztak. Az általános gazdaságstatisztikához tartozó írások tartalma is megváltozott: csökkent a kiadványszerűen közreadott országjelentéseket, tervteljesítéseket közlő írások száma és aránya, de nőtt az általános gazdasági témát sokoldalúan tárgyaló cikkek jelentősége – ilyen volt például a kényes témának számító életszínvonal nemzetközi összehasonlításával, a lakosság életkörülményeivel foglalkozó tanulmány. A Statisztikai Szemle szerkesztőinek megváltozott szemléletmódját jelzi, hogy törekedtek aktuális, szélesebb olvasótáborra érdeklő témák tárgyalására, például ilyen téma volt a rádióhallgatással, a televíziónézés elterjedésével kapcsolatos írás (*Kérész–Kiss, 1963; Erdész–Vargáné, 1964*). A népesedési témában a szerzők vizsgálták 1958–1959 magyarországi népességalakulásának főbb jellemzőit, a csecsemőhalandóságot, a nők helyzetét, és olyan, összetett kérdést, mint a népesedési viszonyok hatását a lakosság fogyasztására. Ebben az időszakban még olyan, aktuális témában is megjelent tanulmány, ami az öregedés gazdasági és társadalmi következményeit vizsgálta Magyarországon (*Szabady, 1963*).

Módszertani cikkek sora foglalkozott általános matematikai-statisztikai témákkal, a reprezentatív módszer elterjedésével, a mintavételi technika ismertetésével, az árindexszámítás problémáival. Ezekre a témákra ráerősített és az elkövetkezendő évekre nagy hatást gyakorolt, hogy az ENSZ és a magyar kormány 1963. szeptember 16. és 27. között Statisztikai Tudományos Konferenciát rendezett Budapesten. A szeminárium előadói foglalkoztak a statisztikai adatok iránti igényt kielégítendő mintavételek módszereivel, a reprezentativitásnak a gazdasági élet különböző területein való alkalmazásának, a reprezentatív megfigyelés gazdaságosságának kérdésével, valamint a reprezentatív módszer alkalmazásának történetével. Mint említettük, a Statisztikai Szemle 1964. évi 2. száma a szeminárium legfontosabb előadásainak anyagait is közölte.

A KSH vezetésének a történelmi múlttal kapcsolatos szemléletváltásaként érzékelhető, hogy 1964 őszén statisztikatörténeti pályázatot hirdetett a magyar hivatalos statisztika kialakulására és fejlődésére vonatkozó tanulmányok megírására, aminek pályadíjas dolgozatainak egy részét a Statisztikai Szemle közölte. A pályadíjas történeti tanulmányok többek között foglalkoztak a hivatalos statisztikai szolgálat, az 1895. évi mezőgazdasági összeírás, valamint a Statisztikai Szemle történetével. Utóbbi írás először elemezte történészi alapossággal a Statisztikai Szemle születésének körülményeit (*Gyulay, 1963*).

Az 1965 és 1969 közötti időszakban kissé visszaesett a statisztikai elemzések aránya, a módszertani cikkek hányada lényegében nem változott. A legnagyobb változás a történeti témákkal foglalkozó cikkek közlésében következett be, az előző öt évhez képest arányuk 3,0%-ról 8,3%-ra nőtt. Azt, hogy a szerkesztőség mekkora jelentőséget tulajdonított e témakörnek, jelzi, hogy 1965 decemberétől külön rovatba rendezték a történeti dolgozatokat. Ezek jelentős száma és aránya összefüggött azzal, hogy a Szemle 1967. évi 8–9. havi tematikus száma közölte az önálló magyar hivatalos statisztikai szolgálat fennállásának százéves évfordulója alkalmából 1967. május 17-én tartott ünnepi ülésen elhangzott előadások többségének írásos változatát. Ezen többek között szó volt a nemzetijövedelem-számítás, a népességtudomány fejlődésének hazai történetéről, a magyar pénzügy- és árstatisztika kialakulásának problémáiról is. A tanácskozáson felszólalt a KSH akkori elnöke, Péter György, és a következő elnök, Huszár István. Mindketten igen pozitívan nyilatkoztak a magyar statisztikai szolgálat százéves múltjáról, példaképpül állították alapításkori vezetőit és neves statisztikusait (*Péter, 1967; Huszár, 1967*). Ezek a megnyilatkozások tovább erősítették a KSH dolgozóinak és a Statisztikai Szemle munkatársainak a történetiség iránti elkötelezettségét.

A tárgyalt időszakban a statisztikai elemzések között számos, a gazdaság- és a népesedéspolitikai aktuális kérdéseivel foglalkozó sokoldalú, viszonylag nagy terjedelmű írás jelent meg. Többek között szó volt az iparban mért termelékenységről, az ipar ágazati szerkezetéről, az állami gazdaságok nagyüzemi jellegéről,

az állami lakásépítés helyzetéről, a közúti teherforgalomról, az életszínvonal és a gazdasági növekedés összefüggéseiről, a növénytermesztés és az állattenyésztés fejlődéséről, a szolgáltatások árai, a belföldi idegenforgalom, a nemzeti jövedelem és az életszínvonal alakulásáról. A korábbiakhoz képest erőteljesebb témaként jelent meg egy-egy foglalkozási csoport (ipari, építőipari, mezőgazdasági munkások), társadalmi réteg (női hallgatók az egyetemeken, főiskolákon, nyugdíjasok ellátása), akkor deviáns viselkedésűnek minősített csoport (alkoholisták, öngyilkosok, bűnelkövetők) helyzetének vizsgálata.

A módszertani elemzések témaköréből ki kell emelni a reprezentatív felvételekkel kapcsolatos írásokat, amelyek megjelentetéséhez inspirációt adott az 1966. október 31. és november 12. között megrendezett FAO Statisztikai Szeminárium. Ennek témája a mintavételi módszereknek a folyamatos mezőgazdasági statisztikában és az összeírásoknál való gyakorlati alkalmazása volt. A Statisztikai Szemle 1967. évi 7. száma több, a szemináriumon elhangzott külföldi és magyar előadó tanulmányát közölte (*Lenco, 1967; Ay-Oros, 1967*). Az általános jellegű matematikai-statisztikai cikkek aránya továbbra is alacsony volt, talán ezzel függött össze, hogy a Szemle akkori felelős szerkesztője, Kenessey Zoltán javasolta, hogy a KSH hozzon létre egy olyan szervezeti egységet, amely a statisztika és matematikai módszerek alkalmazásával foglalkozik (*KSH Könyvtár, 1963*). (Később felállt egy ilyen szervezeti egység, Ökonometriai Laboratórium néven, 1972 és 1979 között működött, és jótékony hatással volt a Szemle publikációs gyakorlatára [*KSH, 1998*]).

A Statisztikai Szemle szerzőinek többsége továbbra is a KSH munkatársai közül került ki, de az az egyetemek, az akadémiai kutatóhelyek munkatársai is fontos tanulmányokat jelentettek meg a folyóiratban. A külföldi szerzők között folyamatosan nőtt a nyugati országokban dolgozók száma és aránya, különösen a tematikus számokban közölt írások tekintetében. A KSH-ban dolgozó munkatársak publikálási lehetőségeit segítette, hogy szintén Kenessey Zoltán kezdeményezésére a hivatal kiadványaiban – ellentétben a korábbi időszakokkal – a kiadvány összeállításában döntő szerepet vállaló, az elemző írásokat jegyző KSH-munkatársak nevét is javasolta feltüntetni, miáltal a KSH-munkatársak szélesebb köre is publikálhatott az adott kiadvány témájában (*KSH Könyvtár, 1965*). A Statisztikai Szemle szerkesztősége a lapban megjelentethető írások minőségének emelése érdekében 1962-ben Fényes Elek-nívódíjat alapított, ezzel is ösztönözve a Statisztikai Szemle szerzőit statisztikai-irodalmi tevékenységük folytatására, kiteljesítésére. Mint említettük, 1948 és 1952 között nagy létszámú új, akkor még többnyire tapasztalatlan fiatal generáció érkezett a KSH munkatársi közösségébe, akik közül többen szakmai fejlődésük eredményeképpen az 1950-es évek végén, az 1960-as években a Statisztikai Szemle szerzői között is nagyobb számban jelentek meg.

A Statisztikai Szemle online verziója lehetővé teszi azt is, hogy 1960-tól a Szemle különböző rovatai szerint vizsgáljuk a leggyakrabban publikáló szerzők összetételét. Ennek megfelelően a témánk szempontjából legfontosabb három rovatban publikáló szerzőket is át tudjuk tekinteni. Az adatokból jól látható, hogy rovatonként a legtöbbet publikáló szerzők összetétele eltérően alakult, abban viszont megegyeznek, hogy döntő többségük a KSH munkatársai közé tartozott. A statisztikai elemzések rovatban 5 legtöbbet publikáló szerző: Lengyel László (10), Vavró István (8), Marton Zoltán (7), Cseh-Szombathy László (6) és Keller László (6). A módszertani tanulmányokat jegyző, a későbbiekben számos szakmai elismerésben részesülő 5 legtöbbet publikáló szerző: Szilágyi György (11), Árvay János (8), Csepinszky Andor (5), Drechsler László (5) és Marton Ádám (5). A kisszámú, történeti dolgozatokat publikálók élmezőnyébe tartozott: Perjés Géza (3), Cseh-Szombathy László (2), Halkovics László (2), Horváth Róbert (2) és Sándor Pál (2).

2. Az 1970 és 1989 közötti időszak

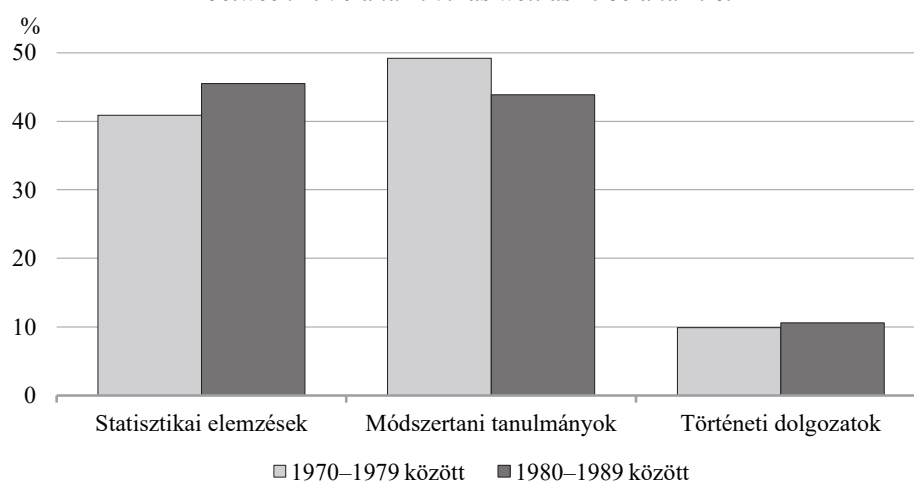
Az e két évtized alatt megjelent cikkek tartalmi elemzését segíti, hogy a Szerkesztőség stabil személyi összetételének is köszönhetően a Szemle struktúrája, szerkesztési elvei nem változtak. Jól elkülöníthetők voltak az egyes rovatokban megjelent írások, a tanulmányok tematikailag is változatos képet mutattak, egy-egy témát több dolgozat is alaposan, minden részletre kiterjedően megtárgyalt, a szerzők személye is változatos képet mutatott, azzal együtt, hogy jól láthatóan kialakult a folyóirat körül egy állandósult, jó tollú szerzői gárda.

A két évtized fő kategóriánkénti adatait összehasonlítva látható, hogy az egyes kategóriák közötti arányok nagyságrendileg nem változtak, az 1970-es években a módszertani cikkek aránya kissé magasabb, az 1980-as években viszont a statisztikai elemző és módszertani tanulmányok aránya kiegyenlített volt. Mindkét évtizedben a történeti dolgozatok hányada 10% körül alakult. A megjelent cikkek alkategóriánkénti megoszlása változatos képet mutat, a nagyságrendet tekintve ebben az esetben sem voltak nagyobb kilengések, azonban az öt-évenkénti adatok tekintetében voltak figyelemre méltó különbségek.

2. ábra

**A Statisztikai Szemlében megjelent cikkek fő kategóriái 1970–1979,
illetve 1980–1989 között**

*Main categories of articles published in the Hungarian Statistical Review
between 1970 and 1979 as well as 1980 and 1989*

2. táblázat

A Statisztikai Szemlében 1970–1989 között megjelent cikkek főbb jellemzői

*Main characteristics of articles published in the Hungarian Statistical Review
between 1970 and 1989*

Megnevezés	(%)					
	1970–1974	1975–1979	1970–1979	1980–1984	1985–1989	1980–1989
I. Statisztikai elemzés						
1. Gazdaságstatisztika						
a) Általános	5,8	11,0	8,4	9,2	13,1	11,0
b) Ipar, építőipar	11,9	11,0	11,4	11,0	10,2	10,6
c) Mezőgazdaság	7,0	6,4	6,7	5,9	4,1	5,1
d) Szolgáltatás és egyéb	7,0	6,1	6,6	8,0	4,5	6,3
Együtt	31,7	34,5	33,1	34,1	31,9	33,0
2. Népesedés- és társadalom- statisztika						
a) Népesedésszatisztika	5,2	3,9	4,6	3,9	8,6	6,2
b) Társadalomstatisztika	1,2	5,2	3,2	5,3	7,3	6,3
Együtt	6,4	9,1	7,8	9,2	15,9	12,5
Statisztikai elemzés összesen	38,1	43,6	40,9	43,3	47,8	45,5

(A táblázat folytatása a következő oldalon.)

(folytatás)

(%)

Megnevezés	1970–1974	1975–1979	1970–1979	1980–1984	1985–1989	1980–1989
II. Módszertani tanulmányok						
1. Általános módszertan	31,4	29,9	30,6	31,8	31,9	31,8
2. Szakmódszertan	21,3	15,8	18,6	14,2	9,8	12,1
Módszertani tanulmányok összesen	52,7	45,7	49,2	46,0	41,7	43,9
III. Történeti dolgozatok						
Összesen	9,2	10,7	9,9	10,7	10,5	10,6
Mindösszesen	100	100	100	100	100	100
Cikkek száma, darab	328	328	656	337	314	651

2.1. Az 1970 és 1979 közötti évek

A korszak jelentős eseménye volt, hogy a Statisztikai Szemle megjelenésének 50. évfordulójára a szerkesztőség 1972 áprilisától egy teljes évfolyamot szánt ünnepi évfolyamnak. Ebben a sorozatban elsőként Huszár István, a hivatal akkori elnöke jelentetett meg a statisztikatudomány és a Statisztikai Szemle kapcsolatát elemző, alapvetőnek tekinthető cikket (*Huszár, 1972*). Ebben a szerző a statisztika tudományának szerepéről több olyan megállapítást tesz, amely napjainkban időszerűbb, mint valaha. Kiemeli a statisztikai adatok iránti megnövekedett igényt, és felvázolja, hogy milyen kárt okoz, ha a döntéshozók nem veszik figyelembe a statisztika által közvetített tényeket. Szól arról is, hogy a statisztika tudományának milyen szerepe van a társadalom, a közvélemény tájékoztatásában, elemzi azt a hatást, hogy a széleskörűen tájékoztatott társadalomban a demokrácia iránti igény is felerősödik. Felhívja a figyelmet arra, hogy a társadalomtudományok különböző ágainak (pl. közgazdaságtudomány, szociológia, történettudomány) szükségük van a statisztikai módszerek segítségével összegyűjtött empirikus társadalomtudományi adatbázisra és annak elemzésére. Szemléletesen írja le, hogy a statisztikai tudomány művelésében elsőrendű szerepe van egy tudományos folyóiratnak, így a Statisztikai Szemlének is, mivel az tájékoztatást nyújthat a tudomány állásáról, új törekvéseiről és eredményeiről, fórumot ad a hazai eredmények bemutatásának, azok más szerzők általi megvitatásának (*Lakatos, 2008*). Huszár a KSH elnökeként is irányt mutatott a tekintetben, hogy tematikailag milyen jellegű cikkek hiányoznak a Szemle repertoárjából, és ezek pótlására is javaslatot tesz. (Kíváncsún tartja többek között több társadalom- és népességszisztematikával foglalkozó cikk megjelentetését, új matematikai-statisztikai módszerek bemutatását, a környezeti hatások statisztikai elemzését, a gazdaság

és a népesség-előrebecslés legfontosabb eredményeinek közlését). Az ünnepi évfolyamban közölt tanulmányok többek között számot adnak az acél- és a gépipar termeléséről, a termelékenység alakulásáról a gépiparban, az építőipar és a mezőgazdaság 25 éves fejlődéséről, a nemzeti vagyon mérlegéről, Magyarország kulturális helyzetéről, a nemzetközi összehasonlítások történetéről, a korreláció- és regresszió-, valamint indexszámításról, az általános célú háztartási minta kialakításáról.

Ebben az évtizedben is jelentek meg tematikus számok. A Szemle 1975. évi 4. számában megjelent cikkek az 1945 és 1975 között eltelt 30 év legfontosabb változásait tekintették át. Foglalkoztak az ipar, a beruházás, az építőipar és a mezőgazdasági tevékenység fejlődésével és a termékenység változásának a népességfejlődésre gyakorolt hatásával is. Ez utóbbi cikk jó példája annak, hogy ebben az időben már egy viszonylag érzékeny társadalmi jelenség sokoldalú, problémafeltáró, hosszabb időszakot átölelő, távlatos elemzése is megjelenhetett a Szemle hasábjain (*Szabady, 1975*).

A Statisztikai Szemle szerkesztőségének kiemelt törekvése volt a tudományegyetemekkel, kutatóhelyekkel történő szoros kapcsolattartás, ezért érthető, hogy a Statisztikai Szemle az ELTE statisztikai tanszéke megalakulásának 200. évfordulója alkalmából az 1978. évi 1. számban több dolgozat is foglalkozott e témával. A Statisztikai Szemle 1979. évi 1. számában pedig a 30 éve megalakult Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST) statisztikai vonatkozásaival kapcsolatban jelentetett meg több cikket. Ezekben szó volt a magyar statisztikusoknak a KGST-ben végzett munkájáról, az egyes statisztikai mutatóknak a KGST keretében végzett kidolgozásáról, és az elektronikus adatfeldolgozás feladatainak összehangolásáról.

Az 1970-es években szinte mindegyik vizsgált alkategóriában jelentek meg egy-egy adott témát összefoglaló, hosszabb időszakokat átfogó és nemzetközi összehasonlításokat is tartalmazó írások. A gazdaságstatisztikán belül továbbra is legnagyobb arányban megjelenő ipari, építőipari tematikájú statisztikai elemzések közül például a szerzők átfogó jelleggel tárgyalják az ipar szerepét az ország gazdaságában, a beruházások koncentrációját, az osztrák és a magyar ipar színvonalának összehasonlítását, a pamutipar termékszerkezetének korszerűsítését, az ipar műszaki színvonalának nemzetközi összehasonlítását, az állami építőipar huszonöt évet átívelő teljesítményét. A mezőgazdasággal kapcsolatban megjelent írások foglalkoztak a termelői árak és a termelés összefüggésével, a mezőgazdaság műszaki színvonalával, a munka termelékenységének alakulásával, az 1972. évi mezőgazdasági összeírás eredményeivel, és a termelőszövetkezetek jövedelemdifferenciáltságával. A korábbi évtizedekhez képest változatosabb témák jelentek meg a szolgáltatások területén, például cikkek közöltek a színházművészet alakulásáról, a könyvkiadásról és az olvasásról, a nem anyagi szolgáltatá-

sokról, Magyarország kulturális helyzetének nemzetközi összehasonlításáról, a magyarországi egyesületekről.

Általános gazdaságstatisztikai témákban is jelentek meg alapos, problémaérzékeny írások. Ezek közé tartoztak például a lakosság fogyasztásáról, a fogyasztói árak változásáról, a nemzeti jövedelemről, a munkaerőhelyzetről, a foglalkoztatottság alakulásáról szóló dolgozatok. Az érzékeny, a lakosság helyzetével foglalkozó komplex megközelítésű tanulmányok közé tartozott például a lakosság jövedelme és fogyasztása közötti összefüggéseket feltáró dolgozat, amelynek fontos megállapítása, hogy Magyarországon is jelentős a népesség körében a jövedelmi és a fogyasztási szint közötti különbség (*Zafir, 1977*).

A népesedési és társadalomstatisztikai témában számos átfogó, több szempontú, viszonylag nagyobb terjedelmű tanulmány született, közülük a magyarországi népesedési helyzetet, a társadalmi mobilitás főbb irányait, egy-egy társadalmi réteget, valamint az egészségi állapotot bemutató írásokat lehet kiemelni. Különösen a társadalmi mobilitást elemző tanulmányok keltettek figyelmet. A téma kapcsán utalni kell Andorka Rudolf úttörő szerepére, aki e témán kívül szerzőtársával, Kulcsár Rózsával együtt az abban a korban újdonságnak számító társadalmi jelzőszámok rendszerének kialakítására is javaslatot tett (*Andorka–Kulcsár, 1975, 1976*).

A Statisztikai Szemle szerkesztősége nagy gondot fordított arra is, hogy változatos témákban jelenjenek meg történeti dolgozatok. Példaként lehet említeni a XVIII. század végi statisztikákat, a XIX. század jeles statisztikusainak pályafutását bemutató dolgozatokat, a magyar statisztikatudomány kialakulásának folyamatát elemző írásokat, és olyan, aktuális témákat tárgyaló tanulmányokat, mint amelyek a II. világháborút megelőző gazdasági előrejelzés, vagy a nemzetközi összehasonlítás történetéről szólnak.

Az átnézett cikkeknek közel 50%-a az 1970-es években igen változatos témában megjelenő, módszertani jellegű írás volt. Ki lehet emelni az ökonometriai modellekkel, az ágazati kapcsolatok mérlegével, az elméleti matematikai közgazdasággal, az operációkutatással, a társadalmi rétegződés és mobilitás módszertani kérdéseivel foglalkozó tanulmányokat. Az 1972. évi elnöki iránymutatásnak megfelelően (*Huszár, 1972*) ebben az időszakban már kellő súllyal jelentek meg általános matematikai-statisztikával foglalkozó írások. Idetartoztak az indexszámítás szükséges reformjáról, az ökonometriai modellek készítésének tapasztalatairól, a szimulációs modellek felhasználásáról, a volumenmérés módszertani problémáiról, a regressziós modellek felhasználásáról, a klaszterelemzés módszereiről és alkalmazási lehetőségeiről szóló cikkek. A szakmódszertan témakörébe tartoztak az ipar, a mezőgazdaság, a beruházás, a kriminálstatisztika, a környezeti, a munkaerő-statisztika módszertanával foglalkozó tanulmányok. Néhány igen aktuális téma is terítékre került, például új mutatót dolgoztak ki a

jövedelmi különbségek, az árváltozások fogyasztói mérésére, és fontos tanulmány jelent meg a gazdasági fejlettségi színvonal nemzetközi összehasonlításának módszertanáról (*Mundruczó, 1979*).

A tárgyalt tízéves periódusban is a KSH munkatársai közé tartozott a Statisztikai Szemlében publikáló szerzők többsége, akik közül a statisztikai elemző rovatban Klinger András (8), Andorka Rudolf (6), a módszertani tanulmányok rovatban Drechsler László (15), Szilágyi György (9) kiemelkedő számú írással jelentkezett. A Történeti dolgozatok rovat esetében viszont egy KSH-n kívüli, a szegedi József Attila Tudományegyetem neves statisztikatörténeti pedagógusa, Horváth Róbert (16) publikálta a legtöbb tanulmányt.

2.2. Az 1980 és 1989 közötti évek

Az 1980-as években több fontos témában jelent meg tematikus összeállítás. Közéjük tartozott a Keleti Károly születésének 150 éves évforduló alkalmából összeállított, 1983. évi 10. szám. A hivatal akkori vezetői több cikkben méltatták Keleti Károly munkásságát, néhány tanulmány foglalkozott a Keleti Károly idején összeállított – a népesedéssel, az 1872–1873. évi kolerajárvánnyal, az 1881. évi népelelmezéssel összefüggő – statisztikák elemzésével. A tematikus szám hiánypótlásként közölte Keleti Károly válogatott bibliográfiáját is.

A tárgyalt évtizedben kiemelt figyelem összpontosult a nemzetközi és a hazai népesedési helyzet vizsgálatára. Beszámolók jelentek meg a mexikóvárosi Nemzetközi Népesedési Konferenciáról (1984. évi 12. szám), és tematikus számban csoportosították az 1987. február 24. és 27. között tartott Európai Regionális Népesedési és Fejlesztési Értekezlet fontosabb dokumentumait, előadásait. Például átfogó tanulmány jelent meg az Európai Gazdasági Bizottság (EGB) régiójának népesedési folyamatáról, és ez a tematikus szám tartalmazta a magyar kormány jelentését az aktuális népesedési helyzetről és a követendő népesedéspolitika legfontosabb irányairól is.

Az 1960-as évektől folyamatos érdeklődés övezte az ágazati kapcsolati mérlegekkel foglalkozó statisztikákat. A témában több módszertani tanulmány jelent meg a Statisztikai Szemle 1982. évi 12. számában. Ezenkívül a tárgyalt évtizedben több gazdaságstatisztikát érintő, részletekbe menő, aktuális kérdéseket tárgyaló cikk jelent meg a Szemle hasábjain, ami érzékelteti, hogy a szerkesztőség mennyire figyelemmel kísérte a gazdaságpolitikában bekövetkező változásokat. Az ilyen jellegű tanulmányok közé tartoztak az ország adósságállományát és annak törlesztéseit, a közvetlen külfölditőke-befektetések jellemzőit, a lakossági fogyasztás, a foglalkoztatás, a munkaerőpiac, a bérarányok és láthatatlan jövedelmek alakulását bemutató írások. A gazdaságstatisztikán belül jelentős számú

tanulmány foglalkozott az ipar, az építőipar és mezőgazdaság kérdéseivel, több közülük nemzetközi vetületben vizsgálta az adott témát (*Komlósy–Nyers, 1981; Némethné–Rózsa–Vita, 1986*). A gazdasági szervezetek átalakulását vizsgálva néhány cikk bemutatta a kisiparosok, az ipari kisszervezetek, a mezőgazdasági kistermelés, a háztáji és a kisegítő gazdaságok, valamint e gazdaságokban végzett emberi munka főbb jellemzőit (*Oros–Schindele, 1985*). A tárgyalt korszakban néhány cikk vizsgálta a külkereskedelem, a szállítás és hírközlés, a kutatás-fejlesztés, a pénzügyi szolgáltatások helyzetét, nemzetközi összefüggéseit.

A Statisztikai Szemle az 1980-as években a korábbiakhoz képest több népesedéssel és társadalomstatistikával kapcsolatos cikket jelentetett meg, különösen utóbbi témakörben publikáltak alapvető, a témát sokrétűen vizsgáló írásokat. Mindezt segítette, hogy a KSH-ban az 1960-as évek közepétől egyre több társadalomstatistikával kapcsolatos adatfelvétel készült, és erre ráerősített az 1976-ban elindított, az Egységes Lakossági Adatfelvételi Rendszerbe (ELAR) tartozó reprezentatív adatfelvételek sorozata, amelyek keretében többek között a társadalmi mobilitást, a magyar társadalom életmódját és időfelhasználását, egészségi állapotát vizsgáló adatgyűjtéseket végeztek. Eredményeit a Statisztikai Szemlében megjelent, különösen Andorka Rudolf és munkatársaihoz köthető tanulmányok ismertették (*Andorka–Falussy, 1980; Harcsa–Kulcsár, 1986*). A népesedéssel foglalkozó írások nemcsak az említett tematikus számokban jelentek meg, hanem azon kívül is. Az érdeklődés a téma iránt érthető volt, hiszen 1981 óta Magyarország lakosainak száma folyamatosan csökkent, aminek okait több tanulmány elemezte (*Vukovich, 1986*).

A jelentős számban megjelent módszertani cikkek tematikája igen változatos volt. Ezek többek között általános matematikai statisztikai problémákkal foglalkoztak, így a mintavételi hibák kiszámításával, a több pozíciós indexformulák összehasonlításával, a termelési függvények alkalmazásának és a minőségi ismérvek közötti kapcsolatának vizsgálatával, a többváltozós matematikai statisztikai módszerek felhasználásával. Olyan, az egész gazdaságot érintő módszertani cikkek is megjelentek, mint például a gazdaságstatisztika integrációjának, a gazdasági fejlődés, a hatékonyság mérésének problémáját tárgyaló írások. Több tanulmány komplex módon foglalkozott a gazdasági és a társadalmi jelenségek módszertani vizsgálatával, ezek a matematikai statisztika felhasználásának lehetőségeit vizsgálták (*Marton–Vincze, 1983*). A szakstatisztikák módszertanába tartozó cikkek közé tartozott például a termelési függvények alkalmazása a magyar ipar néhány ágazatában, a nemzetközi idegenforgalom reprezentatív statisztikai megfigyelésének, az agráripár integrációjának, a társadalmi jelzőszámok osztályozásának a bemutatása és módszertani problémáinak tárgyalása. Az informatika szerepe egyre meghatározóbbá vált a statisztika világában is, így több tanulmány foglalkozott a statisztikai adatgyűjtések, adatfeldolgozások és statisztikai adatelemzések informatikai vonatkozásaival.

A tárgyalt korszakban jelentős számban jelentek meg történeti témákat összefoglaló írások. A korábban említett, Keleti Károly munkásságával kapcsolatos tematikus számban megjelent tanulmányok mellett több dolgozat foglalkozott Thirring Gusztáv életútjával, munkásságával. Ezenkívül a Statisztikai Szemle Theiss Ede 1979. évi halála alkalmából megemlékező cikket közölt a méltatlanul háttérbe szorított nagy magyar statisztikusok közé tartozó professzor munkásságáról (Kádas, 1980). Az ebben az időszakban is legtöbbször publikáló Horváth Róbert a legváltozatosabb témákban jelentetett meg tanulmányokat, például vizsgálta az 1920-as évek előtti statisztika és közgazdaságtudomány helyzetét Magyarországon, ismertette a II. József korában végrehajtott népszámlálás főbb jellemzőit, és megemlékező írást közölt Fáy Andrásról, a magyar közgazdaságtan neves tudósáról.

A Statisztikai Szemlében megjelenő cikkek többségét továbbra is a KSH munkatársai jegyezték, de jelentős számban publikáltak hivatalon kívüli szerzők is. További jellegzetessége e korszaknak, hogy a szerzők életkora fiatalodott, nagy számban publikáltak olyanok, akik az 1948–1955 között született korosztályokba tartoztak, és szakmai pályafutásuk az 1970-es években indult. A Statisztikai elemzések rovat legtöbbször publikáló szerzői közé tartozott: Andorka Rudolf (8), Inotai András (8), Klinger András (8), Nyers József (8) és Harcsa István (6). A módszertani rovatban a korábbi időszakokban is sokat publikáló Drechsler László (13) írásai jelentek meg a legnagyobb számban, őt Sipos Béla (9), Szilágyi György (8), Marton Ádám (7) és Vita László (7) követte. Számos publikációval jelentkeztek KSH-n kívüli, a statisztikai módszertant magas színvonalon művelő szerzők: Mundruczó György (5), Rédey Katalin (5), Szidarovszky Ferenc (5), Hajdu Ottó (4), Párniczky Gábor (4).

3. A Statisztikai Szemle rovatai és szerkesztése

3.1. A Statisztikai Szemle rovatai

A havonta megjelenő Statisztikai Szemle számainak belső szerkezete a tárgyalt korszak elején többször változott, 1962-től azonban állandósult, és az akkor kialakított rovatszerkezet a tárgyalt korszak végéig, 1989-ig fennmaradt. A Statisztikai elemzések, a Módszertani tanulmányok és a Történeti dolgozatok elnevezésű rovatokról már volt szó, ezt követően még az alábbi fontos rovatokat érdemes megemlíteni.

3.1.1. Szemle

1953-tól működött – 1960-tól már a tartalomjegyzékben is elkülönítetten megjelenítve – önálló rovatként. Feladata, hogy hírt adjon a statisztikai szervezési kérdésekről, a tudományos konferenciákról, az ott elhangzott előadásokról, vitákról, általános képet nyújtson a magyar tudományos életről, beszámoljon az akadémiai Statisztikai Bizottság és a Magyar Közgazdasági Társaság Statisztikai Szakosztályának életéről, rendezvényeiről. Ezenkívül e rovatban számos statisztikai témában találhatunk olyan írásokat, amelyek a teljesség igénye nélkül, néhány oldalban egy-egy statisztikai tábla felhasználásával, inkább figyelemfelhívó céllal összefoglalják az adott téma legfontosabb jellemzőit. (Mint említettük, a Szemle rovat anyagaival együtt ezek az írások nem kerültek be a jelen dolgozat által bemutatott statisztikákba.) A Szemle rovat legtöbbet publikáló szerzői között megtaláljuk a szerkesztőség munkatársait, akik többnyire a tudományos konferenciákról, az ott elhangzott előadásokról, vitákról, a szakmai civil szervezetek eseményeiről közöltek beszámolókat, összefoglalókat.

3.1.2. Statisztikai híradó

A tárgyalt korszak elejétől kezdve volt a Statisztikai Szemle egyik legstabilabb rovata. Általában rövid hírben beszámolt a KSH-val kapcsolatos személyi és szervezeti változásokról, a statisztikával kapcsolatos hazai és nemzetközi eseményekről. A Szemle rovat megjelenése után a két rovat között oly módon alakult ki a munkamegosztás, hogy a statisztikával kapcsolatos hazai és nemzetközi események közül a fontosabbakat a Szemle rovat bővebben és sokoldalúbban ismertette, míg a Statisztikai híradó rovat csak röviden adott hírt ezekről az eseményekről és számos olyan személyi, szervezeti hírt közölt, amelyre a Szemle rovat anyagai nem tértek ki.

A Statisztikai Szemle alapításkor célul tűzte ki, hogy hírt adjon a statisztika tudományának hazai és nemzetközi eredményeiről, a legújabb statisztikai eljárásokról, módszerekről. Ez a törekvés még az 1948. évet követő radikális fordulat után is megmaradt, azonban a szemléletmód kiteljesedése az 1960-as években következett be, amelynek eredményeképpen a Statisztikai Szemle szerkesztősége a hazai és külföldi statisztikai irodalom ismertetése érdekében 1959 után három, egymásra tekintettel levő rovatot működtetett (Külföldi statisztikai irodalom, Folyóíratstemle, Bibliográfia), ezeket elcsúsztatva, negyedévente, majd később a külföldi statisztikai irodalmat ismertető rovatot havonta jelentette meg. E rovatok összeállításához nagy segítséget jelentett a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárának gazdag folyóirat- és könyvgyűjteménye, amelynek feldolgozásához és a

Statisztikai Szemlében történő megjelentetéséhez a szerkesztőség, a KSH és a KSH Könyvtár munkatársainak szoros együttműködésére volt szükség.

3.1.3. Statisztikai irodalmi figyelő (külföldi statisztikai irodalom)

Jelentőségét az adta, hogy a tanulmányomban tárgyalt időszakban az idegen-nyelv-ismeret nem érte el a nemzetközi tudományos életben való részvételhez kívánatos szintet, így a statisztikai szakmát művelők számára is fontos volt, hogy a külföldi szakmai folyóiratcikkek magyar nyelvű összefoglalója révén naprakész ismeretekkel rendelkezzenek a statisztika világáról. A KSH és a KSH Könyvtár nyelveket tudó dolgozói számára a cikkismertetések összeállítása lehetőséget teremtett nyelvi és szakmai ismereteik gyarapításához, íráskészségük fejlesztéséhez, néhányuknak pedig kitörési lehetőséget jelentett korabeli szakmai elszigeteltségük oldásához. Az 1960-as években olyan, később akadémiai tagsággal rendelkező szerzők voltak e rovat munkatársai, mint Andorka Rudolf, Cseh-Szombathy László, Szelényi Iván, és a KSH későbbi elnöke, Vukovich György. Huszár István 1972-ben megjelentett alapvető cikkében szól a Statisztikai irodalmi figyelő rovat jelentőségéről, szemléletes módon mutatva be azt a folyamatot, amikor e rovat hasábjain új téma, vagy módszer ismertetése jelenik meg, amit a Statisztikai elemzések vagy Módszertani tanulmányok rovatokban ezen új téma vagy módszer többoldalú, részletes, a magyar viszonyokra is figyelő bemutatása, vizsgálata követ (*Huszár, 1972*).

3.1.4. Folyóiratszemle

A rovat különböző időközönként, kissé változó tartalommal a tárgyalt korszak teljes időszakában megjelent. Az itt közölt írásokban az 1950–1953 között a KSH Könyvtárba érkezett különböző, nem csak statisztikai tematikájú folyóirat-számok jelentősebb cíkcímeit sorolták fel, szak szerinti bontásban. 1954-től főleg a szocialista, majd egyre több nyugati ország statisztikai folyóiratai tartalomjegyzékeinek magyar fordítását közölték, ennek megfelelően 1962-től a rovat címét Külföldi folyóiratszemlére változtatták.

3.1.5. Bibliográfia

A rovat a KSH Könyvtárba beérkezett fontosabb, többnyire statisztikai tematikájú hazai és külföldi könyvek címét közölte, a megjelenés éve és helye szerint, szak szerinti bontásban. E rovat a tárgyalt korszakban kisebb megszakítással végig működött, 1949–1953 között a címe Könyvszemle volt.

3.1.6. Éves tartalomjegyzék

A Statisztikai Szemle szerkesztősége mindig nagy figyelmet fordított az éves tartalomjegyzék összeállítására, abból a célból, hogy az adott évben megjelenő írások címeit és szerzőit ne csak a meglévő rovatok szerint rendezzék, hanem a megjelent cikkeket az olvasók jobb tájékoztatása érdekében tematikailag is csoportosítva, 1956 után pedig a szerzők névmutatójával együtt közöljék. A tartalomjegyzék belső struktúrája az adott időszak szerkesztési elve szerint időnként változott. Az 1950-es évek első felében például külön rendezték a szovjet tapasztalatokról, a tervteljesítésekről, a nemzetközi statisztikákról, a hozzászólásokról és a könyvbírálatokról szóló írásokat. Az egész tárgyalt korszakban az általános elmélettel és szervezeti kérdésekkel foglalkozó írásokat csoportosították, a cikkeket különböző összevont népgazdasági ágak szerint is rendezték, az ipari, az építőipari és a mezőgazdasági tematikájú cikkeket pedig mindig kiemelték. A tartalomjegyzék struktúrája 1962 és 1989 között kisebb változtatásokkal állandósult. A Statisztikai Szemle éves tartalomjegyzékét a külföldi érdeklődők jobb tájékoztatása érdekében több világnyelvre lefordítva is közölték. Itt kell megjegyezni, hogy általában a havi tartalomjegyzéket és a tanulmányok összefoglalóit is orosz és angol nyelvre lefordítva hozták nyilvánosságra.

3.2. A Statisztikai Szemle szerkesztősége, szerkesztése

3.2.1. A Statisztikai Szemle szerkesztősége, szerkesztői

A tárgyalt korszakban a folyóirat általános irányvonalát a KSH mindenkori elnöke szabta meg, ez sokáig abban is kifejezésre jutott, hogy az akkori elnök, Péter György 1949-től szerkesztője, majd főszerkesztője volt a lapnak. A szerkesztőség tényleges irányítója a KSH befolyásos vezetői közé tartozó Rédei Jenő volt, aki 1954-től az újonnan létrehozott felelős szerkesztői tisztséget is betöltötte, és akit 1959-ben Kenessey Zoltán követett e tisztségben. A Statisztikai Szemle működésére nagy hatással volt, hogy 1967-ben Gyulay Ferenc lett a felelős szerkesztő, majd 1973-tól 1990-ig a főszerkesztő.

Gyulay Ferenc (1918–1995) 1940-ben a KSH-ban kezdte statisztikusi pályáját. Hivatali munkája során többször kapcsolatba került a Statisztikai Szemlével, 1951-től szakfordítóként, 1959-től csoportvezetőként a Szemle szerkesztésében is közreműködött (*KSH Könyvtár, 2014*). 23 éven át irányította a szerkesztőség munkáját, és ez stabilitást, azonos szemléletű folyóirat-szerkesztést, széleskörűen kiépített, jól működő kapcsolatrendszert is maga után vont. A szerkesztőség személyi összetételére is az állandóság volt a jellemző, a munkatársak közül meg

kell említeni Domokos Attilát, és az 1980-as években a szerkesztőséghez csatlakozó Vissi Lakatos Máriát, akik hosszú időn át meghatározó szerepet töltöttek be a szerkesztőség munkájában. Szólni kell még arról, hogy a Statisztikai Szemle szerkesztősége az 1960-as évektől egyfajta műhelyként, szinte kávéházi jelleggel működött, ahol lehetőség volt arra, hogy a KSH, a KSH Könyvtár, az egyetemek, a különböző kutatóhelyek munkatársai találkozhattak, kicserélhették tapasztalataikat, és a szerkesztőségtől inspirációt, ötleteket kaphattak publikációs tevékenységük megkezdéséhez, folytatásához és kiteljesedéséhez (*Hunyadi–Vissi Lakatos, 2012*).

Gyulay Ferenc hosszú szerkesztőségi munkája alatt viszonylag keveset publikált, azonban az 1992-ben, visszavonulása után két évvel megjelentetett tanulmánya (*Gyulay, 1992*) a Statisztikai Szemle történetéről, jövőbeni feladatairól igen jelentős munka, amelyben leírja a folyóirat létrejöttének történeti összefüggéseit és nyomon követi a 70 esztendő. Konklúzióként megállapítja: „A folyóirat, miként a magyar statisztikai tudomány, le tudta küzdeni a nehézségeket, és különösen az 1956-os forradalom után, majd az 1968-as reform idején erőteljes lépéseket tett a modern statisztikai tudomány, a külföldi statisztikai módszerek bemutatása, hazai hasznosítása, a magyar és a külföldi statisztikusok, tudósok széles körének bekapcsolása érdekében (...) Biztosak vagyunk benne, hogy a magyar statisztika – nagyszerű hagyományainak, nemzetközileg is elismert teljesítményének ösztönző erejével – az elkövetkező évtizedekben még magasabb színvonalra emeli a hazai tudományt és reprezentánsát a Statisztikai Szemlét.”

3.2.1. A Statisztikai Szemle Szerkesztőbizottsága

A Statisztikai Szemle működésében lényeges mozzanat volt, hogy a felelős szerkesztői és főszerkesztői státuszok kialakításával egyidejűleg létrehozták a Szerkesztőbizottságot. (A szerkesztésben a Szerkesztőbizottság először 1948-ban vett részt, egy éven át.) A tárgyalt korszakban 1973-tól a Szerkesztőbizottság elnöke a KSH mindenkor elnöke volt. A Szerkesztőbizottság részvétele a folyóirat irányításában igen hasznos volt, hiszen így a KSH munkatársain túl olyan tagok is részt vehettek a munkában, akik széleskörűen képviselheték az adatok előállítóit, felhasználóit és a statisztikatudományt, ezáltal tevőlegesen tudtak részt venni a szerkesztési irány meghatározásában és megvalósításában. A Szerkesztőbizottság rendszeresen ülésezett, gyakorisága az évtizedek során változott, általában évente egy-két ülést tartott. Ezen ülések napirendjei, a tagok felszólalásai, észrevételei segítették a szerkesztőség következő évi munkájának tervezését, a potenciális szerzők felkérését, cikkeik lektorálását (*Mellár, 2002*).

3.2.2. A Statisztikai Szemle szerkesztése

A tárgyalt korszak nagy részében, különösen Gyulay Ferenc szerkesztősége, főszerkesztősége idején a szerkesztés éves keretterv és kb. hat hónapra szóló (havonta utánigazított) konkrét terv alapján történt. A konkrét terv alapját a potenciálisan szóba jöhető szerzőktől bekért téma- és szerzői javaslatok alkották. Ez kiegészült a szerkesztőség által felkért szerzők tanulmányaival, valamint külföldi és terven felül beérkezett cikkekkkel.

A beérkezett kéziratok elolvasás, a téma időszerűségének megállapítása után a lektorokhoz kerültek. A lektorok véleményét a szerkesztőség a saját észrevételeivel együtt a szerzővel közölte, majd a szükségszerűen többszörös egyeztetés után a véglegesen megszerkesztett, tipografált kéziratot a szerző végleges jóváhagyása után az ütemezési előírásoknak megfelelő időpontban a szerkesztőség a nyomdába küldte. A nyomdai szedésről készült hasáblevonatot a szerző és a szerkesztőség – szükség esetén – korrigálták, és a nyomda által küldött tördelt levonat ellenőrzését követően a szerkesztőség megadta a nyomdai engedélyt.

Természetesen nemcsak a tanulmányok mentek át ezen az elvi és technikai szerkesztési folyamaton, hanem a Statisztikai Szemle többi rovatába tartozó írás is. A szerkesztőség munkájában nagyon fontos volt a „technikai rész” elnevezéssel jelzett feladat, ugyanis a szerkesztés feladatainak kifogástalan ellátásához, a hibamentes munkához a szerkesztőség munkatársai részéről igen nagy figyelemre, gondosságra és szakértelemre volt szükség. A havi számok szerkesztése láncszerűen kapcsolódott egymásba, egyszerre mindig három szám volt a nyomdában, az előállítás különböző fázisában és a három szám különböző szakaszban történő szerkesztését a szerkesztőség végezte el. Jól látható, hogy milyen összehangolt működésre volt szükség a szerzők, a lektorok, a nyomda és a szerkesztőség között (*KSH Könyvtár, 1968*).

A Statisztikai Szemle éves lapterjedelme az 1950-es években 1000–1200 oldal, majd az 1960-as évektől 1200–1300 oldal körül alakult. A tárgyalt korszakban a Szemle az 1950-es évek elején kb. 4000–6000, az 1960-as évektől kb. 2000–3000 példányban jelent meg. A KSH mindenkori elnökei támogatták a Statisztikai Szemle szerkesztőségének munkáját, általában megfelelő mértékben biztosították a Statisztikai Szemle megjelenéséhez szükséges költségvetési forrásokat, a szerkesztésben operatíván nem vettek részt, és így jelentős mozgásteret biztosítottak a főszerkesztőnek. Az 1980-as évek végén a KSH nehéz anyagi helyzetbe került, készült egy jelentés a KSH folyóiratainak helyzetéről, amelyben javasolták egyes folyóiratok megszüntetését, ám még e nehéz költségvetési körülmények között sem merült fel a Statisztikai Szemle leállítása, és a jelentés továbbra is biztosítani javasolta a Szemle megfelelő költségvetési támogatását, így a Szemle megjelenéséhez szükséges anyagi forrás továbbra is biztosítva volt (*KSH Könyvtár, 1989*).

3.2.3. A Statisztikai Szemle szerkesztési elvei, nemzetközi kapcsolatai

A tárgyalt korszak nagy részében a Statisztikai Szemle a tisztán adatközlő és a teljes mértékű (matematikai-statisztikai vagy ökonometriai) módszertani folyóiratok között sajátos helyet foglalt el, mivel a benne megjelenő cikkek között megtalálhatók voltak a társadalmi-gazdasági életet a statisztika eszközeivel bemutató elemzések, a modern kutatási eljárásokat tárgyaló módszertani tanulmányok, történeti dolgozatok, és nagymennyiségű nemzetközi adatokat összehasonlító cikkek, módszertani információk. Az 1960-as évektől néhány nemzetközi statisztikai folyóirat esetében, különösen az akkori szocialista országok statisztikai folyóiratainál volt megfigyelhető a Statisztikai Szemléhez hasonló szerkesztési elvek érvényesülése. Főleg az 1960-as évektől a Statisztikai Szemle rangos, a hazai és nemzetközi tudományos életben elismert folyóirat volt, tanulmányait a hazai és külföldi, különösen szocialista országok szakfolyóirataiban ismertették, idézték. Rendszeressé váltak a folyóiratok közötti folyóirat- és információcserék, néhány külföldi statisztikai folyóirat a Statisztikai Szemle tartalomjegyzékét is ismertette (*KSH Könyvtár, 1968*).

4. Összefoglalás

Áttekintve a Statisztikai Szemle 1949 és 1989 közötti történetét megállapíthatjuk, hogy a folyóirat különösen az 1960-as évektől a statisztikatudomány és gyakorlat egyik fő ismertetője, terjesztője, a hivatal érdekének képviselője volt, illetve fontos koordinátor a szakmai közvélemény és a statisztikát művelő, külső elméleti és gyakorlati szakemberek, kutatóintézetek, egyetemi oktatóközpontok és a közigazgatás egységei között. Meghatározó szerepet töltött be a hivatal tevékenységének propagálásában, stratégiai célkitűzésének megismertetésében és elfogadtatásában. A Statisztikai Szemle – a KSH más folyóirataival együtt – több évtizeden keresztül fórumot biztosított a KSH munkatársainak publikációs tevékenységük megkezdéséhez és kiteljesedéséhez. Mindig jól kiegészítette a KSH „hivatalos” tájékoztatási politikáját azzal, hogy a hivatalos véleménnyel polemizáló, az egyes munkatársak egyéni véleményét is tükröző írásokat is megjelentetett. Abalakot nyitott a külvilágra azáltal, hogy feladatának tekintette a legfrissebb külföldi és hazai szakirodalom ismertetését, szoros kapcsolatot épített ki a KSH könyvtárával, felhasználta annak anyagait, és lehetőséget nyújtott a KSH Könyvtár munkatársainak a folyamatos munkában történő részvételre (*Lakatos, 2008*).

Irodalom

- Andorka R. – Falussy B. (1980): A magyar társadalom életmódja az 1976–1977. évi felvétel alapján I. *Statisztikai Szemle*. 58. évf. 8–9. sz. 828–842. old.
- Andorka R. – Falussy B. (1980): A magyar társadalom életmódja az 1976–1977. évi felvétel alapján II. *Statisztikai Szemle*. 58. évf. 10. sz. 949–971. old.
- Andorka R. – Kulcsár R. (1975): Egy társadalmi jelzőrendszer körvonalai. I. *Statisztikai Szemle*. 53. évf. 5. sz. 459–478. old.
- Andorka R. – Kulcsár R. (1976): Egy társadalmi jelzőrendszer körvonalai. II. *Statisztikai Szemle*. 54. évf. 10. sz. 589–607. old.
- Árva J. (1956): A fogyasztói árindex. *Statisztikai Szemle*. 34. évf. 7–8. sz. 642–659. old.
- Ay J. – Oros I. (1967): Reprezentatív módszerek alkalmazása a gyümölcsstermelési statisztikában. *Statisztikai Szemle*. 45. évf. 7. sz. 675–684. old.
- Bács Gy. (1951): A gyárilap csoportosításának és beszámolási egységek besorolásának problémái. *Statisztikai Szemle*. 29. évf. 1. sz. 48–54. old.
- Erdész T.-né – Varga A.-né (1964): A televízió elterjedése és hatása. *Statisztikai Szemle*. 42. évf. 10. sz. 875–889. old.
- Farkas J.-né (1956): Háztáji gazdálkodás a mezőgazdasági szövetkezetekben. *Statisztikai Szemle*. 34. évf. 4. sz. 313–323. old.
- Fenyő I. (1959): A kereskedelmi készletek és az áruforgalom összhangja. *Statisztikai Szemle*. 37. évf. 2. sz. 164–178. old.
- Gyulay F. (1963): Adalékok a Statisztikai Szemle történetéhez. *Statisztikai Szemle*. 41. évf. 8–9. sz. 872–879. old.
- Gyulay F. (1992): Hagyomány és megújulás. *Statisztikai Szemle*. 70. évf. 4–5. sz. 293–300. old.
- Harcza I. – Kulcsár R. (1986): A társadalmi mobilitás főbb jellemzői a nyolcvanas években. *Statisztikai Szemle*. 64. évf. sz. 836–851. old.
- Hunyadi L. – Vissi Lakatos M. (2012): A Statisztikai Szemle kilencven éve. *Statisztikai Szemle*. 90. évf. 11–12. sz. 1023–1035. old.
- Huszár I. (1954): A „Statisztikai Szemle” utolsó évfolyamáról. *Statisztikai Szemle*. 32. évf. 2. sz. 91–97. old.
- Huszár I. (1967): Centenárium gondolatok. *Statisztikai Szemle*. 45. évf. 8–9. sz. 853–860. old.
- Huszár I. (1972): A statisztikai tudomány és a Statisztikai Szemle. *Statisztikai Szemle*. 50. évf. 4. sz. 344–357. old.
- Kádas K. (1980): Emlékezés Theiss Ede professzorra. *Statisztikai Szemle*. 58. évf. 10. sz. 1022–1027. old.
- Kérés Gy. – Kiss F. (1963): Adatfelvétel a rádióhallgatásról. *Statisztikai Szemle*. 41. évf. 8–9. sz. 821–827. old.
- Komlósy E. – Nyers J. (1981): A magyar ipar műszaki színvonala nemzetközi összehasonlításban. *Statisztikai Szemle*. 59. évf. 4. sz. 378–394. old.
- Köves P. (1956): A statisztikai indexek súlyozási problémái. *Statisztikai Szemle*. 34. évf. 7. sz. 660–681. old.
- KSH (1957): *Adatok és adalékok a népgazdaság fejlődésének tanulmányozásához (1949–1955)*. Budapest, 470 old.

- KSH (1991): *A Központi Statisztikai Hivatal múltja, jelene, jövője*. KSH, Budapest, 47 old.
- KSH (1998): *Tanulmányok a Magyar Statisztikai Szolgálat történetéből*. Budapest, 336 old.
- KSH Könyvtár (2014): *Portrék a magyar statisztika és népességtudomány történetéből*. KSH Könyvtár, Budapest, 807. old.
- Lakatos M. (2007): *Jelentés a KSH folyóiratairól (Demográfia, Gazdaság és statisztika, Területi statisztika, Statisztikai Szemle)* (kézirat) KSH.
- Lakatos M. (2008): A Statisztikai Szemle múltja, jelene és jövője. In: *A statisztika és közigazgatás elkötelezettje. Ünnepi kötet a 60 éves Katona Tamás tiszteletére*. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- Lenco M. (1967): Az állattenyésztés reprezentatív megfigyelése. *Statisztikai Szemle*. 45. évf. 7. sz. 657–674. old.
- Marton Á. – Vince I. (1983): A matematikai statisztika a gazdasági és társadalmi jelenségek vizsgálatában. *Statisztikai Szemle*. 61. évf. 3. sz. 43–58. old.
- Mellár T. (2002): Gondolatok a nyolcvanéves Statisztikai Szemléről. *Statisztikai Szemle*. 80. évf. 12. sz. 1049–1055. old.
- Mundruczó Gy. (1979): A gazdasági fejlettség színvonalának nemzetközi összehasonlítása. *Statisztikai Szemle*. 57. évf. 7. sz. 720–729. old.
- Murányi T. (1956): Korszerű statisztikai eljárások a közlekedés–fejlesztés szolgálatában. *Statisztikai Szemle*. 34. évf. 3. sz. 239–258. old.
- Németh J.-né – Rózsa B. – Vita L. (1986): A magyar mezőgazdaság európai összehasonlításban. *Statisztikai Szemle*. 64. évf. 4. sz. 333–354. old.
- Oros I. – Schindele M. (1985): A háztáji és kisegítő gazdaságokban végzett emberi munka. *Statisztikai Szemle*. 63. évf. 10. sz. 968–987. old.
- Párniczky G. (1956): A standardizálás néhány új módszere. *Statisztikai Szemle*. 34. évf. 5. sz. 433–449. old.
- Péter (Pikler) Gy. (1949): A Statisztikai Szemle új évfolyama elé. *Statisztikai Szemle*. 27. évf. 1–5. sz. 3–4. old.
- Péter (Pikler) Gy. (1951): Szilárd állami fegyelmet a statisztikában is. *Statisztikai Szemle*. 28. évf. 11. sz. 703–704. old.
- Péter Gy. (1961): Új statisztikai módszerek és alkalmazások a gazdaságpolitika szolgálatában. *Statisztikai Szemle*. 39. évf. 8–9. sz. 807–815. old.
- Péter Gy. (1967): Centenáriumi – Számvetés. *Statisztikai Szemle*. 45. évf. 8–9. sz. 699–788. old.
- Rédei J. (1959): Az újjászervezett Statisztikai Szemle tíz éve. *Statisztikai Szemle*. 37. évf. 1. sz. 12–15. old.
- Román Z. (1958): Az önköltségstatisztika néhány problémája. *Statisztikai Szemle*. 36. évf. 1–2. sz. 78–100. old.
- Statisztikai Szemle (1951/a): A Központi Statisztikai Hivatal jelentése a népgazdasági terv teljesítésének 1950. évi eredményeiről. *Statisztikai Szemle*. 29. évf. 1. sz. 9–16. old.
- Statisztikai Szemle (1951/b): A „Statisztikai Szemle” ankétja. *Statisztikai Szemle*. 19. évf. 10. sz. 924–931. old.
- Statisztikai Szemle (1966): Információ – Elektronika. A Központi Statisztikai Hivatal új folyóirata. *Statisztikai Szemle*. 44. évf. 11.sz. 1139–1141. old.

- Statisztikai Szemle (1970): A Statisztikai Szakosztály 10 éve. *Statisztikai Szemle*. 48. évf. 4. sz. 467–469. old.
- Szabady E. (1963): Az öregedés gazdasági és társadalmi következményei Magyarországon. *Statisztikai Szemle*. 41. évf. 10. sz. 1055–1062. old.
- Szabady E. (1975): A termékenységi változások hatása a népességfejlődésre. *Statisztikai Szemle*. 53. évf. 4. sz. 352–364. old.
- Szikszai I.-né. (1961): A mezőgazdasági termelés alakulása. *Statisztikai Szemle*. 39. évf. 10. sz. 1009–1021. old.
- Vukovich G. (1986): A népesség öregedésének néhány társadalmi-gazdasági összefüggése. *Statisztikai Szemle*. 64. évf. 2. sz. 109–121. old.
- Zala J. (1954): Statisztika és bürokrácia a pártkongresszusunk megvilágításában. *Statisztikai Szemle*. 32. évf. 6–7. sz. 443–453. old.
- Zafir M. (1957): Tej- és tejtermékfogyasztás Magyarországon. *Statisztikai Szemle*. 35. évf. 4–5. sz. 288–302. old.
- Zafir M. (1977): A lakosság jövedelme és fogyasztása az 1947–1976. években. *Statisztikai Szemle*. 55. évf. 10. sz. 949–969. old.

Levéltári források

- „B” iratgyűjtemény. A Hivatal 1949 utáni iratai. B-1.3. Az osztályvezetői értekezletek és a kollégium iratai. 1, 12, 14, 35. dobozok. B-16. A Statisztikai Szemle szerkesztőségének iratai. 4. doboz.
- KSH Könyvtár (1951): B-1.3-1.(1951): Előterjesztés a Hivatal kollégiumának a Statisztikai Szemle munkájáról, 1951. 10.
- KSH Könyvtár (1968): B-16-4 (1968): Beszámoló a Statisztikai Szemléről, 1968. 01.
- KSH Könyvtár (1963): B-1.3-12 (1963): Előterjesztés a Kollégium részére a KSH statisztikai és matematikai módszerek közgazdasági alkalmazásával foglalkozó laboratórium létrehozásáról, 1963. 02.
- KSH Könyvtár (1965): B-1.3-14 (1965): Előterjesztés a Kollégium részére a szerzők, illetve a közreműködők nevének feltüntetése egyes kiadványokban, 1965. 03.
- KSH Könyvtár (1989): B-1.3-35 (1989): Előterjesztés a Hivatal folyóiratainak felülvizsgálatáról, 1989. 10.